

Metodické vysvětlivky

„Aby statistická data dobře sloužila a byla správně interpretována, je nutné se nejdříve pečlivě seznámit s metodikou jednotlivých ukazatelů.“

Miloslav Chlad, ředitel Krajské správy ČSÚ v Plzni

Obyvatelstvo

Údaj o **počtu obyvatel** ve výsledcích SLDB 2021 zahrnuje všechny obvykle bydlící obyvatele České republiky.

Místo obvyklého pobytu je definováno jako místo, kde osoba převážně pobývá, tráví dobu svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod., a kde je členem konkrétní domácnosti.

Pro zahrnutí osoby do obvykle bydlícího obyvatelstva České republiky je rozhodující kritérium délky pobytu nejméně 12 měsíců, příp. úmysl dlouhodobého pobytu.

Pro odvození místa obvyklého pobytu osoby byla určující deklaráce na sčítacím formuláři týkající se faktického bydliště osoby (bez ohledu na místo trvalého pobytu, resp. povoleného přechodného pobytu); vyhodnocovány byly i další informace o faktickém bydlišti před rokem, údaje o místě trvalého pobytu, resp. povoleného přechodného pobytu, a místě sečtení.

Osoby v zařízeních jsou osoby s místem obvyklého pobytu ve všech typech ubytovacích zařízení sloužících k ubytování většího počtu osob (např. penziony pro důchodce, dětské domovy, ubytovny, věznice apod.).

Osoby bydlící mimo byty a zařízení jsou osoby s místem obvyklého pobytu v nouzových obydlích, mobilních objektech, rekreačních chatách, chalupách nebo v obytných domech, ale mimo byty (ubytování v nebytovém prostoru).

Osoby bez domova jsou osoby, které na sčítacím formuláři deklarovaly způsob bydlení „Žádné obydlí (bez domova)“. Za místo obvyklého pobytu je u osoby bez domova, v souladu s mezinárodními doporučeními, považováno místo sečtení.

Údaje o **státním občanství** jsou přebírané z registru obyvatel. **Cizinci** jsou obyvatelé s cizím státním občanstvím bez občanství České republiky. Osoby s dvojím nebo vícenásobným státním občanstvím se zařazují do jednoho státního občanství podle pořadí Česká republika, jiný členský stát EU, jiná země v Evropě, jiná země mimo Evropu.

Národnost vyplnil každý podle svého rozhodnutí. Bylo možné uvedení až dvou národností nebo neuvedení žádné (údaj byl nepovinný).

Jako **mateřský jazyk** se uváděl jazyk, kterým se sčítanou osobou v dětství hovořila matka nebo osoby, které ji vychovaly (tj. první jazyk, kterým se sčítaná osoba učila mluvit). Bylo možné uvést i dva mateřské jazyky.

Vyplnění údaje o **náboženské víře** bylo pro respondenty dobrovolné a v odpovědi mohli deklarovat, zda jsou věřící a slovním zápisem uvést náboženský směr, hnutí, církev nebo společnost, ke které se hlásí, nebo zda jsou bez náboženské víry.

Rodinný stav je stav de jure, tedy právní manželský stav osoby. Rozdíl mezi součtem za jednotlivé kategorie rodinného stavu a celkovým počtem představují kromě osob s nezjištěným rodinným stavem také osoby s registrovaným partnerstvím.

Registrované partnerství je stav de jure, tedy právní stav – registrované partnerství osob stejného pohlaví uzavřené podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, anebo dle jiných právních předpisů v zahraničí.

Počet živě narozených dětí byl při sčítání zjišťován pouze u žen ve věku 15 let a více. Zahrnuje všechny děti živě narozené do rozhodného okamžiku sčítání (v manželství i mimo manželství), i když některé z dětí později zemřelo.

Nejvyšší dosažené vzdělání bylo zjišťováno pouze u osob ve věku 15 let a více podle nejvyšší ukončené školy. Údaje uvedené na sčítacím formuláři byly doplněny o informace o vzdělání z administrativních zdrojů. Osoby, které získaly vzdělání v soukromé nebo zahraniční vzdělávací instituci bez akreditace MŠMT, uváděly odpovídající stupeň vzdělání ve vzdělávacím systému ČR.

Místem bydliště v době narození se rozumělo místo obvyklého pobytu v době narození sčítané osoby, tj. první bydliště, kde sčítaná osoba žila hned po narození.

Místo a druh registrovaného pobytu byly pro účely sčítání převzaty ze systémů Ministerstva vnitra. Týká se občanů ČR a také cizinců s registrovaným pobytem v Česku. Místo registrovaného pobytu není vždy totožné s místem obvyklého pobytu osoby zjišťovaným ve sčítání.

Pracovní sílu (osoby ekonomicky aktivní) představují osoby zaměstnané (pracující) a nezaměstnané.

Mezi **zaměstnané** patří všechny osoby ve věku 15 let a více, které v rozhodný okamžik sčítání měly formální vazbu k zaměstnání nebo pracovaly alespoň 1 h týdně za mzdu, plat, nebo jiný druh odměny. Zahnutí jsou rovněž pracující důchodci, pracující žáci a studenti a osoby na mateřské dovolené (28, resp. 37 týdnů).

Osoby s formální vazbou k zaměstnání jsou zaměstnanci a osoby s podnikatelským oprávněním, bez ohledu na délku pracovního úvazku, charakter pracovní aktivity (trvalý, dočasný) nebo druh pracovního poměru, dohody či smlouvy.

Nezaměstnané jsou všechny osoby ve věku 15 let a více, které byly v rozhodný okamžik sčítání bez práce a zároveň si práci hledaly (prostřednictvím Úřadu práce nebo jiným způsobem).

Osoby **mimo pracovní sílu** (osoby ekonomicky neaktivní) jsou osoby, které nepatří mezi zaměstnané ani nezaměstnané. Jsou to nepracující důchodci, ostatní nepracující osoby s vlastním zdrojem obživy, osoby na rodičovské dovolené, nepracující žáci a studenti, osoby v domácnosti, děti předškolního věku a ostatní závislé osoby.

U zaměstnaných osob bylo zjišťováno **postavení v zaměstnání, zaměstnání a odvětví ekonomické činnosti** podle současného zaměstnání, v případě více zaměstnání podle hlavního.

Postavení v zaměstnání bylo zjišťováno výhradně z administrativních zdrojů (IS ČSSZ, údaje GFR, RES).

Zaměstnavatelé jsou podnikatelé se zaměstnanci. *Osoby pracující na vlastní účet* jsou podnikatelé bez zaměstnanců. *Zaměstnanci* mají placená zaměstnanecká místa.

Jako **zaměstnání** (profese) se uváděla konkrétní vykonávaná práce, resp. pracovní pozice zaměstnané osoby.

Odvětví ekonomické činnosti bylo zjišťováno jako druh ekonomické činnosti zaměstnavatele, resp. předmět podnikání.

Pozn. Všechny podílové ukazatele se vztahují pouze na osoby se zjištěnou charakteristikou.

Vyjížd'ka/dojížd'ka

Otázku týkající se **místa pracoviště/školy** vyplňovali pouze zaměstnaní (pracující) a žáci a studenti. Žáci a studenti, kteří při studiu zároveň pracují, vyplňovali adresu místa pracoviště.

U místa pracoviště se uváděla adresa místa výkonu práce (nikoliv např. sídla firmy).

Osoby, které neměly pevné místo pracoviště, ale pracovní dobu začínaly na stejné adrese (např. pracovníci v dopravě - řidiči aj.), uváděly místo nástupu do zaměstnání. Osoby, které místo výkonu zaměstnání často mění, uvedly „zaměstnání bez stálého pracoviště“.

Otázku na **frekvenci dojížd'ky do práce nebo školy** vyplňovali všichni zaměstnaní, žáci a studenti s výjimkou osob, které uvedly, že pracují/studují na adrese obvyklého pobytu, a osob bez stálého místa pracoviště. Osoby dojíždějící do práce/školy z jiného místa, než je adresa obvyklého pobytu, jsou zahrnuty v kategorii „z jiného místa než z obvyklého bydliště“.

Otázku na **dopravní prostředek** používaný k cestě do práce nebo školy vyplňovali všichni zaměstnaní a žáci a studenti kromě osob pracujících/studujících na adrese obvyklého pobytu. Bylo možné uvést jeden hlavní dopravní prostředek, tj. používaný k nejdlejší části cesty, a nejvýše dva další ke zbytku cesty.

Osoby **vyjíždějící/dojíždějící do zaměstnání a škol** jsou zaměstnaní (pracující) nebo žáci a studenti, jejichž místo pracoviště nebo školy bylo na jiné adrese, než je adresa jejich obvyklého pobytu. Mezi vyjíždějící/dojíždějící tedy nejsou zahrnuty osoby pracující/studující na adrese obvyklého pobytu, osoby se zaměstnáním bez stálého pracoviště a osoby s nezjištěným místem pracoviště/školy.

Pozn. Všechny podílové ukazatele se vztahují pouze na osoby se zjištěným místem pracoviště/školy.

Domy

Do **počtu domů** jsou zahrnuty všechny domy určené k bydlení, tj. objekty s byty (bytem) a objekty obsahující jiné prostory určené k bydlení nebo dlouhodobějšímu ubytování, jako jsou ubytovací zařízení. Do počtu domů tak patří kromě rodinných a bytových domů i provozní budovy s bytem (např. škola s bytem) a různá zařízení určená k bydlení – např. domovy mládeže, internáty, dětské domovy, ústavy sociální péče, domovy důchodců, penziony pro důchodce, kláštery a konventy, azylová zařízení pro cizince, ubytovny apod.

Obydlený dům je dům určený k bydlení, ve kterém má alespoň jedna osoba obvyklý pobyt.

Neobydlený dům je dům určený k bydlení, ve kterém nemá žádná osoba obvyklý pobyt. Do počtu neobydlených domů jsou zahrnuty všechny domy s byty a všechny domy s ubytovacím zařízením bez bytu, pokud jsou určeny k bydlení. Neobydlené objekty bez bytů, příp. se zařízením sloužícím pouze ke krátkodobému ubytování (hotely, turistické ubytovny, nemocnice apod.) nejsou do počtu neobydlených domů zahrnuty.

Podle **druhu domu** se rozlišují:

- rodinný dům – má maximálně tři samostatné byty a převažujícím účelem využití domu je bydlení. Rodinný dům může být samostatný, dvojdomek (společná část obvodové zdi s rodinným domem na sousedící parcele) nebo řadový (alespoň tři rodinné domy k sobě přiléhají částí obvodové zdi). Nepatří sem jedno- až tříbytové budovy se zařízením určeným k bydlení či s převažujícím využitím k jinému účelu.
- bytový dům – má čtyři a více bytů, přístupných zpravidla ze společné chodby nebo schodiště, a převažujícím účelem využití domu je bydlení, počet podlaží není určující. Nepatří sem čtyř- a vícebytové budovy se zařízením určeným k bydlení či s převažujícím využitím k jinému účelu.
- ostatní budovy – zahrnují všechny další druhy budov kromě rodinných a bytových domů.

Vlastníkem domu je fyzická nebo právnická osoba, případně jejich kombinace. Údaje o vlastnické struktuře domovního fondu byly převzaty z dat katastru nemovitostí platných k 26. 3. 2021. Rozhodující je forma vlastnictví, nikoliv počet vlastníků. Typ vlastníka – fyzická osoba – zahrnuje i případy více spoluvlastníků domu, pokud to jsou fyzické osoby (např. společné jmění manželů). Spoluvlastnictví vlastníků bytů (jednotek) zahrnuje pouze případy, kdy je celý dům ve spoluvlastnictví fyzických či právnických osob, které jsou vedeny v katastru nemovitostí jako vlastníci konkrétních vymezených jednotek typu byt či skupina bytů. Typ vlastníka – jiná právnická osoba – se vyskytuje u domů patřících jiným právnickým osobám, než jsou bytová družstva, obce či stát. Kombinace vlastníků zahrnuje ostatní případy spoluvlastnictví domu více vlastníky různého typu, kteří zároveň nejsou v katastru nemovitostí uvedeni jako vlastníci jednotek (např. fyzické a jiné právnické osoby, obce a bytového družstva apod.).

Obdobím výstavby nebo rekonstrukce se rozumí období, kdy byl dům dostavěn a předán do užívání (kolaudace), případně proběhla jeho významná rekonstrukce spojená s modernizací bytů, přístavbou/nástavbou nových podlaží či bytů, která vyžadovala kolaudační souhlas.

Při určování převažujícího **materiálu nosných zdí** se nepřihlíží k materiálu základů ani příček. Za nosné zdi domu se považují ty, které nesou stropy a střechu; jsou to zpravidla všechny vnější zdi (kromě skeletových konstrukcí). Kategorie „kámen, cihly, tvárnice“ zahrnuje rovněž kombinace těchto tří materiálů.

Způsob odvádění odpadních vod z domu vypovídá o tom, zda má dům domovní přípojku na kanalizační síť (veřejnou), vlastní domácí čističku odpadních vod, žumpu, jímku či septik, nebo zda je dům bez kanalizace a jímky (přímý odpad do terénu či vodoteče). Rozhodujícím kritériem pro zařazení do jednotlivých kategorií je způsob likvidace splaškových, nikoliv dešťových vod.

Výtah v domě charakterizuje vybavenost domu osobním výtahem (výtahem využitelným pro přepravu osob). Je-li v domě pouze nákladní výtah, který uživatelé bytů nemohou běžně užívat (např. v provozních budovách), je dům zařazen do kategorie „bez výtahu“.

Ústřední dálkové vytápění je vytápění z kotelny umístěné mimo dům, zpravidla pro více domů.

Ústřední domovní vytápění je vytápění z kotelny/kotle v domě, zpravidla vytápí 2 a více bytů v domě.

Domy **bez ústředního topení** jsou domy bez ústředního dálkového a ústředního domovního vytápění. Jednotlivé byty mohou být vytápěny ústředním topením s vlastním zdrojem pouze pro daný byt nebo jiným způsobem, případně jsou bez vytápění.

Pozn. Všechny podílové ukazatele se vztahují pouze na domy se zjištěnou charakteristikou.

Byty

V rámci sčítání byl za všechny osoby, resp. domácnosti zjišťován jejich **způsob bydlení / typ obydlí**. Kromě bytu se v případě osob rozlišuje i bydlení v ubytovacím zařízení, různé způsoby bydlení mimo bytový fond v jiných objektech a prostorách (rekreační objekt, nouzové obydlí, mobilní obydlí apod.) a osoby bez domova (bez obydlí).

Další charakteristiky bydlení byly zjišťovány pouze za obydlené byty.

Byt je uzavřený soubor místností, popřípadě jedna místnost, které splňují požadavky na bydlení a jsou k bydlení určeny.

Obydlený byt je byt, ve kterém má alespoň jedna osoba obvyklý pobyt.

Neobydlený byt je byt, ve kterém nemá žádná osoba obvyklý pobyt.

Právní důvod užívání bytu charakterizuje status užívání z hlediska uživatele bytu, tedy domácnosti, která v bytě bydlí.

Byt ve vlastním domě je byt, jehož uživatel je současně vlastníkem nebo spoluvlastníkem domu.

Byt v osobním vlastnictví je byt, jehož uživatel je samostatně veden v katastru nemovitostí jako vlastník jednotky.

Jiné bezplatné užívání bytu je bezplatné užívání většinou na základě rodinných vazeb nebo dohody uživatele bytu a vlastníka bytu či domu. Uživatel bytu nemá uzavřenou nájemní smlouvu, ale náklady na bydlení a provoz domácnosti (elektřina, plyn, voda, odvoz odpadu) si může hradit.

Byt nájemní/pronajatý je užíván na základě nájemní smlouvy; zahrnuje i případy osob bydlících v podnájmu v pronajatém bytě.

Byt družstevní je byt ve vlastnictví družstva, přičemž uživatel bytu je současně členem družstva.

Jiný důvod užívání bytu zahrnuje všechny ostatní případy než výše uvedené právní důvody užívání bytu (např. dříve samostatně rozlišované byty služební, domovnické aj.).

Obytná místnost je místnost bytu (např. obývací pokoj, ložnice, jídelna, kuchyně), která je určena k bydlení a má podlahovou plochu alespoň 4 m².

Celková plocha bytu je plocha měřená uvnitř obvodových stěn bytu, uváděná v m² a zaokrouhlená na celé číslo. Zahrnuje plochu všech obytných místností i dalších částí bytu (příslušenství, předsíň apod.). Nezahrnuje plochu dalších prostor příslušejících k bytu, jako jsou neobyvatelné sklepy nebo půdy, terasy, balkóny, lodžie (ani zasklené).

Ústřední dálkové vytápění je vytápění z kotelny umístěné mimo dům, zpravidla pro více domů.

Ústřední domovní vytápění je vytápění z kotelny/kotle v domě, zpravidla vytápí 2 a více bytů v domě.

Ústřední vytápění s vlastním zdrojem je vytápění zřízené pouze pro jeden byt, je napojeno na jeden tepelný zdroj (kotel) a je obsluhováno uživatelem bytu přímo. Tento způsob vytápění zahrnuje i vytápění u rodinných domů s jedním bytem, bez ohledu na umístění zdroje (kotel v některé místnosti bytu nebo např. ve sklepě).

Jako **lokální topidla/kamna** se označuje vytápění zdroji tepla, umístěnými v jednotlivých místnostech bytu. Zahrnuje všechny druhy kamen či zdrojů tepla, bez ohledu na užívané palivo (tedy např. i akumulární kamna, WAW, přímotopy, krby).

Údaj **poloha bytu v domě** označuje podlaží, na němž se nacházejí (hlavní) vstupní dveře do bytu. V případě bytu v podkroví se podkroví považuje za další řádné podlaží/poschodí.

Pozn. Všechny podílové a průměrové ukazatele se vztahují pouze na byty se zjištěnou charakteristikou.

Domácnosti

Domácnosti jsou tvořeny osobami se společným místem obvyklého pobytu žijícími v jednom bytě nebo jiném obydlí. Údaje o domácnostech byly zpracovány podle zápisů příbuzenských a jiných vztahů na sčítacím formuláři, které byly doplněny o informace z administrativních zdrojů ministerstva vnitra.

Bytovou domácnost tvoří osoby žijící společně v jednom bytě.

Hospodařící domácnost tvoří osoby, které společně hospodaří, tj. společně hradí výdaje domácnosti, jako je strava, náklady na bydlení aj. Společné hospodaření se vztahuje i na děti, které do příslušné domácnosti patří, i když samy na výdaje domácnosti nepřispívají. Hospodařící domácnost může být typu:

- **Domácnost rodinná tvořená 1 úplnou rodinou** – zahrnuje manželský pár, neformální soužití druha a družky – tzv. faktické manželství, registrované partnerství, příp. neformální soužití osob stejného pohlaví – tzv. faktické partnerství, a to ve všech případech s dětmi nebo bez dětí
- **Domácnost rodinná tvořená 1 neúplnou rodinou** – jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem
- **Domácnost rodinná tvořená 2 a více rodinami**
- **Domácnost nerodinná vícečlenná** – dvě nebo více osob příbuzných i nepříbuzných, společně hospodařících, které netvoří rodinnou domácnost; mezi nerodinné vícečlenné domácnosti patří také domácnost prarodiče s vnoučaty (kromě prarodičů tvořících pár – úplnou rodinu)
- **Domácnost jednotlivce**

Součástí rodinných domácností tvořených 1 rodinou mohou být i další jednotlivé osoby, pokud s rodinou společně hospodaří.

Hospodařící domácnosti byly zpracovány za osoby bydlící v bytech, mimo byty a také za rodiny, příp. vícečlenné nerodinné domácnosti v zařízení. Jednotlivé osoby žijící v zařízení a osoby bez domova nejsou do počtu hospodařících domácností zahrnuty.

Ve výsledcích sčítání jsou hospodařící domácnosti tvořené 1 rodinou tříděny mimo jiné podle počtu závislých dětí. **Závislé dítě** je každá osoba v domácnosti tvořené 1 rodinou, jejíž postavení v domácnosti je „dítě“, není zahrnuta mezi pracovní sílu a zároveň je ve věku 0–25 let.

